

De eerste oogst van LEADER is binnen

Een selectie van LEADER projecten: 2015-2018

Foto: Rien van Linthout

Henk Staghouwer
Gedeputeerde provincie Groningen

Hester Maij
Gedeputeerde provincie Overijssel

De LEADER regeling bestaat inmiddels ruim 25 jaar in Nederland en richt zich op het versterken en verder ontwikkelen van de leefbaarheid en de economie op het platteland. Door het initiatief voor het aandragen van LEADER projecten aan bewoners zelf te laten, hebben we de afgelopen jaren veel mooie projecten en initiatieven tot stand zien komen. Veelal gaat het daarbij om kleinschalige initiatieven, die voor structurele versterking van de regio's zorgen. Hierbij valt te denken aan projecten op het gebied van economie, leefbaarheid, landschap of toerisme.

Het huidige Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP), waar LEADER in deze periode onder valt, kende een moeizame start door de complexiteit van de regeling. Tegelijk heeft dat er juist toe geleid dat we elkaar als gebieden meer hebben opgezocht en gezamenlijk een netwerk tot stand hebben gebracht waar we tot de dag van vandaag profijt van hebben. Zo worden we inmiddels als volwaardige gesprekspartner betrokken bij de aanpak in de gebieden en fungeren we als klankbord waar het gaat om toekomstige regelingen na 2020.

Dankzij dit netwerk was het ook mogelijk om op Europees niveau toe te treden tot The European LEADER Association for Rural Development (ELARD), waarin een groot deel van de lidstaten vertegenwoordigd is. Het toetreden tot ELARD geeft ons de mogelijkheid om rechtstreeks informatie uit het Brusselse circuit te ontvangen en ook om kennis en ervaringen te delen met andere LEADER gebieden in Europa.

We vinden het mooi om te zien dat deze uitgave, het eerste product is van de nieuwe samenwerking tussen alle Nederlandse LEADER gebieden en Regiebureau POP. We laten hiermee zien dat we in staat zijn om samen met bewoners, het bedrijfsleven en de overheid kansen te benutten die de regio te bieden heeft. Kansen op het gebied van economie en toerisme en op het gebied van leefbaarheid.

Resultaten waar we met recht trots op mogen zijn en dát mag de buitenwereld best weten!

LEADER in het kort

LEADER is een **bottom up werkwijze voor regionale ontwikkeling: voor, door en van de burgers zelf!**... Deze unieke werkwijze is al in 1991 door de Europese Unie bedacht en geïntroduceerd. Eerst als zelfstandig programma en vanaf 2007 als onderdeel van het 'Plattelandsontwikkelingsprogramma'.

LEADER is een **integrale** aanpak voor het stimuleren van de vitaliteit van een **regio**. Integraal wil zeggen dat het gaat om zowel de **leefbaarheid, de economie als duurzaamheid**. De doelen staan in **een gebiedsstrategie** (de 'LOS') die door de bewoners van het gebied is opgesteld. Om deze doelen te bereiken zijn innovatie, samenwerking en leren van elkaar erg belangrijk.

De regio krijgt geld van Europa. Provincie, gemeenten en waterschap doen daar geld bij. Een gemengde groep bewoners van de regio, de Lokale Actie Groep, beslist aan welke projecten dit geld wordt besteed. Naast deze 'LEADER bijdrage' moet er ook altijd een **eigen bijdrage** bij. Dit kan in de vorm van geld, maar ook met eigen arbeid en vrijwilligerswerk. Deze eigen bijdrage is altijd minstens de helft van de totale kosten van een project. Daarmee blijkt namelijk dat er voldoende draagvlak en draagkracht is voor het initiatief. Het gaat om initiatieven van lokale bewoners, ondernemers en organisaties die **meerwaarde** hebben voor het gebied en die bijdragen aan de doelen van de gebiedsstrategie.

Eén euro vanuit Europa levert zo een investering in de regio op van minstens vijf tot wel tien euro. Het levert ook nieuwe werkgelegenheid en bedrijvigheid op en het versterkt de betrokkenheid en het zelf organiserend vermogen van bewoners in de regio.

In Nederland zijn er 20 LEADERgebieden met elk een Lokale Actie Groep. Iedere Lokale Actie Groep selecteert projecten die:

- Aansluiten bij de gebiedsstrategie
- Bottom-up tot stand zijn gekomen en draagvlak hebben in de regio
- Innovatief zijn
- Integraal zijn (meerdere sectoren)
- Een voorbeeldfunctie kunnen vervullen voor anderen
- Samenwerking bevorderen (kan ook (inter)nationaal)

Meer dan subsidie

LEADER is meer dan een 'subsidiepot'. De Lokale Actie Groep en de LEADER coördinator **begeleiden** initiatiefnemers van idee naar plan, naar aanvraag en ook in de uitvoering. Ze kijken **wat het initiatief nodig heeft**: bijvoorbeeld geld om te investeren (eenmalige bijdrage), kennis, contacten, maar ook hulp bij de subsidie aanvraag en het vinden van andere financieringsbronnen.

Communicatie is een belangrijk onderdeel van de LEADER aanpak. Dit gebeurt door nieuwsbrieven, website, social media, maar vaak ook door netwerkbijeenkomsten. De LEADER groepen en coördinatoren brengen allerlei initiatiefnemers met elkaar in contact, waardoor kennis en ervaring worden gedeeld. Hierdoor ontstaat er meer **samenwerking** binnen de regio en tussen regio's. Deze aanpak versterkt het regionale netwerk.

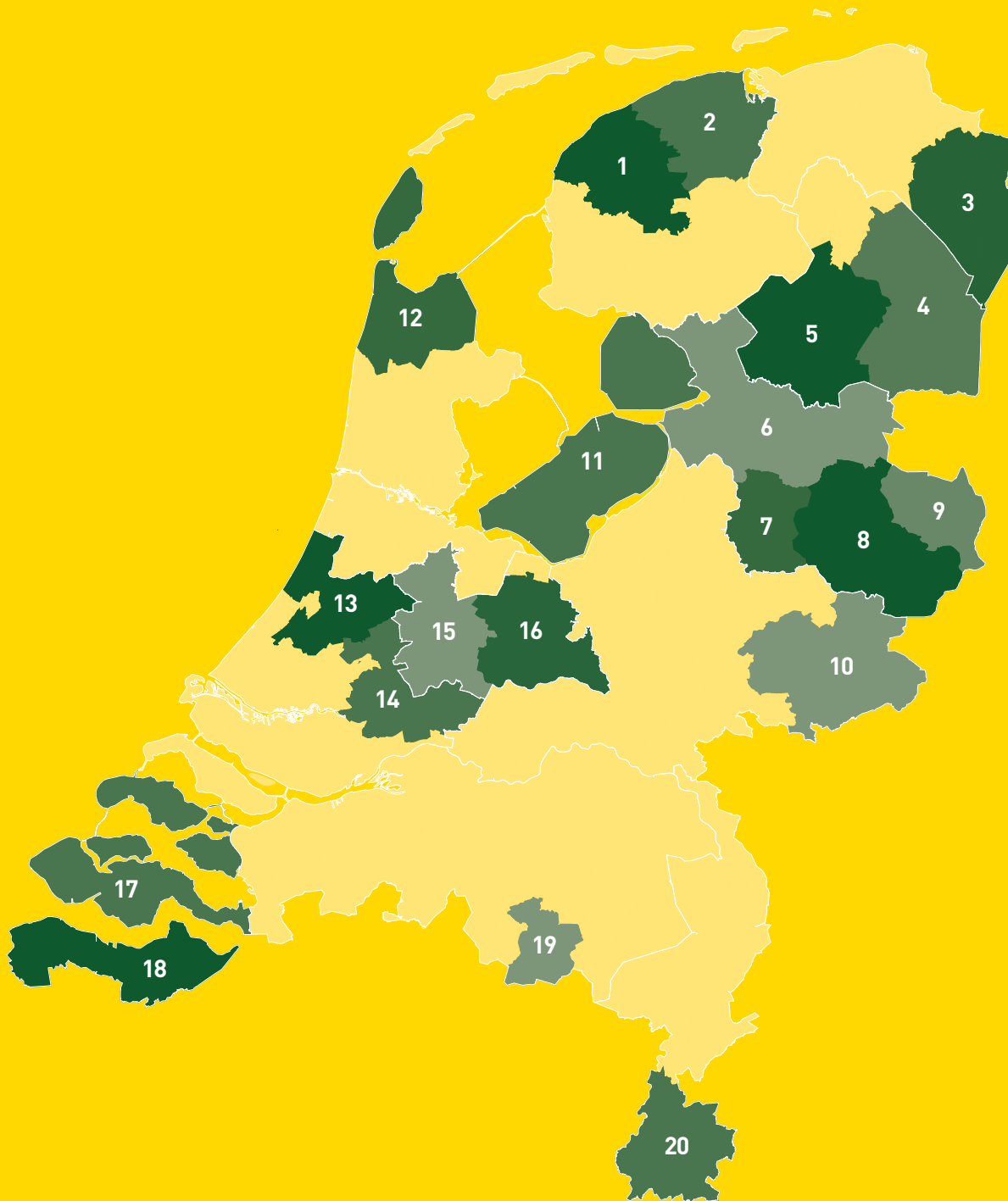
Kortom, LEADER is een bottom up werkwijze voor regionale ontwikkeling met:

- Besluitvorming door groep van bewoners uit de regio
- Eenmalige LEADER bijdrage voor lokale en regionale initiatieven
- Begeleiding van initiatiefnemers
- Communicatie voor / door bewoners van het gebied
- Delen van kennis en ervaring binnen een regionaal netwerk

Europa dichterbij de burgers

Bewoners zijn dus rechtstreeks betrokken bij de LEADER werkwijze en zo doende bij de uitvoering van een Europees programma. Daarom biedt LEADER een unieke kans om de vertrouwensband tussen Europa en haar burgers op een directe en concrete manier te verbeteren. Het brengt Europa dichterbij de burgers en vice versa.

LEADERgebieden

1. Noardwest Fryslân
2. Noardoost Fryslân
3. Oost-Groningen
4. Zuidoost Drenthe
5. Zuidwest Drenthe
6. Noord Overijssel
7. Salland
8. Zuidwest Twente
9. Noordoost Twente
10. Achterhoek
11. Flevoland
12. Kop van Noord-Holland
13. Holland Rijnland
14. Polders met Waarden
15. Weidse Veenweiden
16. Utrecht Oost
17. Noord en Midden Zeeland
18. Zeeuws-Vlaanderen
19. Grenscorridor N69
20. Zuid-Limburg

1 Noardwest Fryslân

Alles aan de hang

'Alles aan de Hang' wil in Wommels in samenwerking met diverse partners een welzijnsprogramma en een welzijnsomgeving in en om de Dorpskamer creëren. Hiermee wordt een bijdrage wordt geleverd aan het welzijn van cliënten van ouderenzorgorganisatie Patyna én bewoners van Wommels en omliggende dorpen.

Het oude gemeentehuis van Wommels wordt omgebouwd tot een woonzorgcentrum. In het centrum wordt een ruimte gecreëerd waar de kwetsbare ouderen samenkomen met andere inwoners van Wommels. De inrichting van deze ruimte wordt bepaald op basis van de door de inwoners van Wommels aangegeven behoeftes.

Potatoes go wild

Met het kunstproject 'Potatoes go wild' willen akkerbouwers van het Bildt laten zien hoe zij op een moderne manier bijdragen aan onze dagelijkse maaltijd. Het project is onderdeel van het hoofdprogramma voor Culturele Hoofdstad Leeuwarden-Fryslân 2018.

De aardappel is de metafoer voor cultuur, economie, de stad en het platteland. Onder de naam Potatoes Go Wild worden verschillende activiteiten georganiseerd. Van een expositie, een muziektheatervoorstelling tot een groot aardappeldiner in verschillende boerenschuren. Daarnaast is er een poëzieproject met Valletta op Malta opgezet. Valletta is ook culturele hoofdstad in 2018. Sinds 1850 hebben beide regio's een band. Bildts pootgoed gaat elk jaar in oktober naar Malta en in het voorjaar daarna komen de verse aardappelen, de Malta's, terug naar Nederland.

Het Bolwerk Dokkum

Het Bolwerk Dokkum is sinds jaar en dag de ontmoetingsplaats voor veel Dokkumers en heeft een belangrijke maatschappelijke functie. Het gebouw wordt wekelijks door oud (kaarten, biljarten, handwerken, enz.) en jong (jongerensoos en oefenruimtes voor bijvoorbeeld muziekgroepen) gebruikt. Daarnaast wordt het gebouw gebruikt voor (taal)onderwijs van statushouders en voor dagbesteding voor mensen met een geestelijke beperking. Het Bolwerk is met oog op de wensen van de huidige en nieuwe gebruikers aan een grondige modernisatie toe. Op basis van de wensen van deze gebruikers is een verbouwingsplan opgesteld. Met als doel de gebruiksfunctie van het gebouw te versterken worden de verbouwingsplannen met grote 'bottom up' kracht van lokale ondernemers en vrijwilligers gerealiseerd.

De Glêzenmerke

Met het project de 'Glêzen Merke' (Glazen markt) wordt een overdekte streekmarkt gerealiseerd voor de verkoop van regionale streekproducten. Deelnemende ondernemers aan de markt verenigen zich in een coöperatie. De streekmarkt biedt lokale en regionale ondernemers de mogelijkheid hun producten zonder tussenhandel rechtstreeks aan de consument te verkopen. De overdekte markt wordt

tevens een belangrijke regionale ontmoetingsplaats voor zeer uiteenlopende activiteiten zoals culturele evenementen, exposities, broedplaats jonge kunstenaars (realisatie ateliers) dit alles gecombineerd met een bescheiden horecavoorziening. Door de verscheidenheid aan activiteiten wordt gestreefd de markthal uit te bouwen tot een slechtweervoorziening van regionale betekenis.

3 Oost-Groningen

Wilgenborg Blauwestad

De bewoners van de Blauwestad hebben het initiatief genomen om hun omgeving te verfraaien met een opvallende landmark. Er wordt een wilgenborg gebouwd. Een wilgenborg bestaat uit een stalen constructie waartegen wilgen groeien zodat er een met bladeren overdekte ruimte ontstaat die voor allerlei evenementen gebruikt kan worden. Daar-

naast is de wilgenborg voor iedereen te bezichtigen en moet het een opvallende trekker worden voor het recreatiegebied de Blauwestad. De locatie is zo gekozen dat hij te zien is vanaf de A7. De vorm van de borg is ontleend aan de contouren van de vesting Winschoten, die de stad in de middeleeuwen moest beschermen tegen vijandelikheden.

Dinopark Tenaxx Wedde

Na de vliegende start van het dinopark op Landgoed Tenaxx is het tijd voor een doorontwikkeling. De wens is er om een meer professionele entree en een binnenaccommodatie te kunnen aanbieden. Dit zal plaatsvinden in een nieuw te bouwen orangerie. Hierin wordt de horeca ondergebracht, maar komt er ook ruimte voor museale stukken en een belevingscentrum. Zo kan het dinopark zich verder ontwikkelen tot een topattractie voor de regio.

Brouwhotel Parkzicht Veendam

Hotel Parkzicht is een vertrouwd gezicht in Veendam. Het is al jaren hét hotel en restaurant van Veendam. De eigenaren zijn voornemens de zaak grondig te vernieuwen en dit te doen met een nieuw concept: een brouwhotel. Er wordt een brouwerij in het hotel gevestigd met een proeflokaal. De brouwketels worden in het restaurant gezet, waardoor je kunt dineren tussen de brouwketels. Ook wordt de keuken aangepast en krijgt een open karakter. Deze opzet is in andere landen, met name de Verenigde Staten, een beproefd en populair concept. In Nederland blijft dit nog wat achter. Met deze ontwikkeling krijgt Oost-Groningen er een interessante eetgelegenheid bij en krijgt het hotel-restaurant een bijdetijdse uitstraling.

4 Zuidoost Drenthe

Ouderenontmoeting Exloo

In Exloo worden verschillende activiteiten voor ouderen georganiseerd. Daarnaast zijn er ouderen die op basis van een WMO indicatie in aanmerking komen voor begeleiding. Maar dan is er nog een groep die tussen wal en schip belandt: te slecht voor het één, te goed voor het ander. Voor die Exlooërs wordt nu een openbaar toegankelijke ontmoetingsplek met een binnen- en buitenruimte gerealiseerd. Er komt een Tovertafel: een spelsysteem op basis van interactieve lichtanimaties die op een grote tafel worden geprojecteerd. Dit systeem, dat door professionals in de zorg

en wetenschappers is ontwikkeld, heeft tot doel om mensen fysiek, sociaal en mentaal te stimuleren. Het project omvat eveneens een mindervalidenbus om mensen te halen en te brengen, rolstoelvriendelijke paden in de tuin, een moestuin, een ringleiding voor doven en slechthorenden en een oplaadpaal voor scootmobiel. Op het dak worden zonnepanelen geplaatst.

Beekdal Eeser- en Voorste Diep

Het beekdal tussen de Ees en Borger, op de overgang van de Hondsrug en het Hunzedal, is geologisch, landschappelijk en cultuurhistorisch van grote waarde. Door een aantal specifieke elementen in het gebied te realiseren, worden de unieke kwaliteiten zichtbaar, herkenbaar en toegankelijk gemaakt. De belevingswaarde voor inwoners, recreanten en toeristen wordt daarmee vergroot. De uitvoering is in handen van een uit vrijwilligers samengestelde werkgroep, waar nodig met support van professionals. Onderdelen zijn de inrichting van een natuurpad over de historische verbindingsweg tussen Ees en Borger, uitkijkplatform, wandelbruggetje, keienmarkering en een informatiepaneel. Het project geniet groot draagvlak onder de bevolking en bij de gemeente en wordt mede ondersteund door de Vereniging Dorpsbelangen Borger, waterschap Hunze en Aa's, Het Drentse Landschap en UNESCO Global Geopark De Hondsrug.

Langer op de Nuuverstee

Doel van dit project is om meer toeristen naar Borger te trekken en te zorgen dat zij de gemiddelde duur van hun verblijf verlengen. Dit project geeft een economische impuls door een kwaliteitsverhoging en uitbreiding van camperplaats De Nuuverstee. Innovatie, duurzaamheid en samenwerking staan centraal: de kwaliteitsverbetering bestaat uit de aanleg van een bewegingstuin, sauna, duurzaamheidsmaatregelen, en de samenstelling van dag arrangementen samen met andere, lokale ondernemers.

5 Zuidwest Drenthe

Nieuwe schaapskooi in Ruinen

Stichting het Drentse Heideschaap heeft een nieuwe eigentijdse schaapskooi gebouwd in het Nationale Park het Dwingelderveld. De oude schaapskooi voldeed niet meer aan de hedendaagse normen en door de bouw van een nieuwe kooi is er ook plaats voor meer schapen.

Er is een ruimte voor informatie en educatie en een uitkijktoren neergezet. Boven de informatieruimte is een unieke vergaderlocatie. Ook mindervaliden of ouders met kinderwagens kunnen nu vanaf een verharde uitzichtheuvel over de heide uitkijken. Deze uitbreiding zal zeker meer bezoekers trekken. Dorpsbelangen Ruinen en Stichting Promotie Ruinen zijn op dit moment bezig met plannen om een betere verbinding te maken met onder meer de schaapskooi, zodat al deze bezoekers ook een kijkje nemen in het prachtige dorp.

De Drentse Koe

In Ruinerwold is de 'De Drentse Koe' met nieuwe activiteiten begonnen. Dit bedrijf is een voormalig melkveebedrijf. De bedrijfsopvolgers zijn eerst gestart met ijsverkoop vanuit de boerderij en een kleine kinderspeeltuin. Inmiddels na ruim 10 jaar zijn de melkkoeien allen de deur uitgegaan en is het bedrijf getransformeerd in een recreatieve dagattractie.

Met de subsidie is een reeks van nieuwe activiteiten gestart. Er is een indoor klimparcours boven de (vlees)koeien gerealiseerd en een overdekt waterplein om op warme dagen lekker af te koelen. Buiten

wordt een interactief doolhof in het maisveld gemaakt. De Drentse Koe wordt door deze uitbreidingen een nóg aantrekkelijker 'attractiepark' voor de regio en aanwezige recreanten.

Camping de Reeënwissel

Camping Reeënwissel in Hoogersmilde heeft de camping toegankelijk gemaakt voor dagjesmensen. Het terrein grenst aan het Nationale Park het Drents Friese Wold waar veel wandelaars en fietsers komen, die nu ook in de nieuwe horecavoorziening terecht kunnen voor een kopje koffie, een drankje en een hapje. Er is een eigentijdse educatieve ruimte ingericht samen met Staatsbosbeheer. Ook zijn er natuurlodges en camperplaatsen gerealiseerd.

De Reeënwissel is in de toekomst 46 weken open, een belangrijke verlenging van het seizoen. Op deze wijze kan een camping met meer faciliteiten voor dagjesmensen als 'Poort naar een Nationaal Park' fungeren. Een ontwikkeling met veel toekomstperspectief.

6 Noord Overijssel

Beleefboerderij Stadszicht Zwolle

Biologische melkveehouderij/zorgboerderij Pelleboer heeft een oude leegstaande boerderij aan de rand van de Vinexwijk Stadshagen in Zwolle aangekocht om daar een beleefboerderij te realiseren. Daar kunnen bewoners van Zwolle het echte boerenleven ervaren: pluktuinen, dieren, speelweide, boerderijwinkel met verkoop van biologische producten van diverse boeren uit de omgeving, educatieve activiteiten, theeschenkerij en imkerij. Cliënten van de zorgboerderij helpen bij het onderhoud. Er wordt ook samengewerkt met AOC Groene Welle.

ICT en onderwijs Hardenberg

10 ICT-bedrijven in Hardenberg hebben moeite om goed personeel te werven en te behouden om hun markt in de regio Hardenberg goed te bedienen. Voor ICT-onderwijs moeten jongeren uit deze regio naar onderwijsinstellingen in de steden. Daardoor verliest het gebied het contact met de jongeren. De ICT-bedrijven willen samen met een onderwijsinstelling in Hardenberg een stimuleringsprogramma uitwerken waarbij leerlingen al op jonge leeftijd in

aanraking komen met de ICT-techniek en de ICT bedrijven. Het programma richt zich zowel op kinderen (vooral ook meisjes!) op de basisschool maar vooral ook op het voortgezet onderwijs/MBO in Hardenberg.

Met het project willen de bedrijven de jongeren binden aan hun sector, aan hun bedrijven en daarmee ook aan de regio.

Salland boert en eet bewust

Boeren en tuinders werken samen met consumenten aan het zichtbaar maken en ontwikkelen van hun bedrijven als maatschappelijk verantwoorde en transparante ondernemingen, waar de samenleving trots op is. De gecertificeerde boeren gaan in gesprek met burgers en organisaties over wat ze doen en waar ze voor staan. De boer kan zo inspelen op de samenleving en er ontstaat wederzijds waardering. De eerste vijftig boeren hebben zich al aangemeld voor dit initiatief van Stichting Ontwikkeling en Uitvoering Salland.

Doorpakken Salland

Doorpakken Salland wil innovatieve en duurzame initiatieven stimuleren die de welvaart en het welzijn in Salland bevorderen. De initiatieven worden ondersteund met een kleine financiële bijdrage uit een Sallands fonds met privaat geld, coaching en het bieden van een platform en contacten in het Sallandse netwerk en daarbuiten. De LEADER-bijdrage wordt gebruikt voor de proceskosten in de opstart van dit initiatief.

Fit for Life Experience

Dit project van het Carmel College Raalte stimuleert de ontwikkeling van de jeugd tot verantwoordelijke volwassenen die een bijdrage leveren aan Salland. Leerlingen verrichten vrijwilligerswerk voor organisaties op het gebied van sport, cultuur, zorg, etc. Ze leren verschillende vaardigheden zoals organiseren, communiceren en pro actief en assertief zijn.

8 Zuidwest Twente

Zorgvakanties De Köller

Doelstelling van dit project is om het voor mensen met een (intensieve) zorgvraag mogelijk te maken om eventueel samen met mantelzorgers en familie, van een zorgeloze vakantie te genieten in de Groene Poort, het groene gebied in het midden van Twente. De familie Lucas wil zorgvakanties mogelijk maken in de normale setting van een minicamping te midden van de andere gasten, zodat de gasten met een zorgvraag even uit de sfeer van het verpleeg- of verzorgingshuis kunnen stappen en ook familieleden kunnen meenemen. Binnen het project wordt, op de plaats waar nu een oude varkensstal staat, een duurzame accommodatie ontwikkeld die het mogelijk maakt om de benodigde zorg ook tijdens de vakantie te kunnen geven. Hiertoe wordt samengewerkt met onder meer Buurtzorg, Carint en Trivium Meulenbelt die op locatie de benodigde zorg kunnen verlenen. Onderdeel van het project is ook het ontwikkelen van arrangementen samen met andere aanbieders van zorgvakanties en lokale ondernemers en organisaties. Tevens zal een marketingstrategie worden ontwikkeld.

Voedselbos Diepenheim

Met de ontwikkeling en oprichting van het demonstratieproject Voedselbos Diepenheim wil aanvrager VOF Het Honk een alternatieve, technisch en financieel duurzame vorm van landbouw ontwikkelen én daarmee anderen inspireren. Het Honk gaat onder andere actief de lokale vraag naar producten uit het voedselbos stimuleren. Ook gaat Het Honk de methodiek en keuzes van het opzetten van voedselbossen duidelijk maken en actief uitdragen, in nauwe samenwerking met andere startende voedselbosinitiatieven in Nederland

De virtuele poort naar het Haaksbergerveen, voor iedereen!

In dit project wordt een historische schaapskooi uit dit gebied (een "Buurser schoapsschot") opnieuw gebouwd en ingericht als interactie, informatie- en educatief centrum als poort naar het achterliggende Haaksbergerveen. Bij de inrichting wordt gebruik gemaakt van nieuwe technieken zoals een interactieve veenbeleving met virtual reality en touch screens waardoor een nieuwe natuurbeleving ontstaat voor iedereen, ook voor mensen met een beperking. Ook zal er een rustpunt worden ingericht aansluitend op de aanliggende Flamingoroute. In het project wordt samengewerkt met Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Het Lankheet (beheerders/eigenaar van de 3 grote Haaksbergse natuurgebieden) verenigd met andere Haaksbergse organisaties in de Groene Waaijer. Zij zullen ook van dit centrum gebruik gaan maken middels arrangementen voor nieuwe doelgroepen ouderen/gehandicapten/schooljeugd).

Stichting Man

Er staat druk op het verenigingsleven op het platteland. Leden, vrijwilligers en bestuursleden nemen af. Stichting Man werkt nauw samen met het lokale verenigingsleven om het voorzieningenniveau in stand te houden. Het Open Clubhuis faciliteert nieuwe ontmoetingen door de ontwikkeling van sociale activiteiten in en rondom het sportcomplex. In 2003 is Stichting Man ontstaan uit de wens om met diverse sportverenigingen gezamenlijke sportfaciliteiten en accommodatie te realiseren. De eerste fase, het realiseren van de sportfaciliteiten, is in 2011 afgerond. Voor het realiseren van de sportaccommodatie ontstond het idee om de invulling breder te trekken dan alleen sport, maar ook het sociaal-maatschappelijke aspect mee te nemen. Het project het Open Clubhuis behelst het bouwen van een nieuwe breed maatschappelijke accommodatie die gebruikt kan worden voor verschillende (kwetsbare) doelgroepen binnen de sectoren sport, welzijn, onderwijs en toerisme & recreatie.

Stichting Beheer Onroerend Goed Multi Functionele Accommodaties Tilligte

Tilligte van Sport naar Economie is de herontwikkeling van de oude gymzaal tot een bedrijfsverzamelgebouw en starterscentrum. Het is een nieuwe invulling van een bestaande voorziening die door deze ontwikkeling zorgt voor een sociale maar vooral ook economische versterking in het dorp Tilligte. Leegstand en sloop worden zo voorkomen.

Inmiddels hebben vier ondernemers aangegeven een ruimte te willen huren. Samen met een makelaar wordt gekeken naar de overige invulling. Een deel van de opbrengsten vloeit terug naar het Kulturhus en de nieuwe sporthal, zodat het ten goede komt aan de leefbaarheid van Tilligte.

(foto: M. Roesthuis)

Stichting Lattrop in beweging

Stichting Lattrop in Beweging heeft een plan ingediend om een multifunctionele sportvoorziening in de kern Lattrop te realiseren. Na realisatie van het project kunnen niet alleen de basisschoolkinderen weer in hun eigen kern naar de sportzaal voor gymlessen, maar vinden er ook tal van andere activiteiten voor jong en oud plaats. De multifunctionele invulling van de sportvoorziening wordt door LEADER ondersteund. Het project vergroot de vitaliteit van de kern door o.a. in het gat te springen die de sluiting van 'De oale School' (oude sportvoorziening en nu Bed & Breakfast) achterliet. Door de realisatie van de nieuwe voorziening zal er naast de gelegenheid voor sport en spel

weer een plek zijn waar jongeren, ouderen en (sport) verenigingen samen kunnen komen, zoals de tafeltennisvereniging, toneelvereniging, muziekvereniging maar ook de ouderengym.

Foto: Ivo Hutten

Vloermouterij Masterveld Winterswijk

In Masterveld, een fraai heidegebied bij Winterswijk, werd een oude boerenstal verbouwd tot vloermouterij. Het is op dit moment de enige ambachtelijke vloermouterij van Nederland. Het project is inmiddels afgerond.

Dankzij LEADER gelden krijgt het uit de streek afkomstige graan het vermoutingsproces in Winterswijk, waardoor er streekbier van gemaakt kan worden. Dit bier is van grondstof tot eindproduct afkomstig uit de Achterhoek. Een keten van verschillende partijen, zoals akkerbouwers, molenaars, de mouterij, brouwerijen en de lokale horeca is hierbij betrokken.

LEADER Achterhoek ondersteunde de vloermouterij. Streekbier is momenteel hip, zowel om te drinken als om te brouwen. Er zijn in Nederland honderden

lokale en ambachtelijke craft- en streekbierbrouwers. Zij hebben allemaal gemout graan nodig voor de productie van hun bier, maar er waren maar vier mouterijen in Nederland, waarvan twee verbonden aan een grote bierbrouwer. Deze grote mouterijen kunnen geen kleine hoeveelheden produceren die geschikt zijn voor de kleine streek- of hobbybrouwer. In Winterswijk kan dit wel en daarmee voldoet dit project aan een behoefte.

Bijkomende voordelen van dit project zijn het herstel van de band tussen de brouwer en de plaatselijke akkerbouwer en de positieve bijdrage die meer graanvelden leveren aan de biodiversiteit van gebied rond Winterswijk. Dit project biedt daarnaast ook mogelijkheden voor toeristische en educatieve arrangementen.

Ontmoeten in Mariënveld

De Brede Maatschappelijke Voorziening (BMV) is een centraal in Mariënveld gelegen gebouw voor en van alle inwoners van het dorp. Het gebouw is een centrale ontmoetingsruimte en een sporthal. In de BMV ontmoeten mensen elkaar of vinden zij een nieuwe plek in de maatschappij. Oud, jong, licht verstandelijk beperkt, lichamelijk beperkt, sport, zorg, welzijn, vrijwilligers en professionals komen er bij elkaar. Het gebouw is door de Mariënvelders zelf tot stand gekomen.

De inwoners van Mariënveld regelen samen met de zorgaanbieders zelf hun zorg in een zorgcorporatie. Wie zorg nodig heeft, stapt naar de coördinator, die in de BMV een kantoor heeft. Door de zorgcorporatie is in Mariënveld alle zorg mogelijk, kunnen ouderen er blijven wonen en is de gemeente goedkoper uit. LEADER Achterhoek ondersteunde het project Ontmoeten in Mariënveld, dat eenzaamheid en verhogende ziektekosten bestrijdt. In dit project worden in de MBV allerlei activiteiten georganiseerd voor de kwetsbare medemens, wordt niemand in het dorp uitgesloten, iedereen geholpen en de sociale cohesie nog meer versterkt.

Door de BMV en de zorgcorporatie kent Mariënveld geen krimp meer. De inwoners van het dorp weten inmiddels het gebouw en de coördinatoren die er werken te vinden en de gemeente is goedkoper uit.

11 Flevoland

Flevowand

De Flevowand is een geborduurd doek dat op unieke wijze de geschiedenis van Flevoland in beeld brengt. Veertien jaar lang hebben 50 mensen aan het doek gewerkt. Op donderdag 14 juni 2018 was het zover: exact 100 jaar nadat de Zuiderzeewet in werking trad, werd in Biddinghuizen de laatste steek gezet en is de Flevowand afgerond. Het doek is 60 meter lang. Het is inmiddels overgebracht naar een speciaal hiervoor ontwikkelde geconditioneerde vitrine in Batavialand in Lelystad. Vanaf zaterdag 16 juni 2018 is de Flevowand permanent te zien bij Batavialand in Lelystad. Het project krijgt LEADER subsidie voor de aanschaf van de vitrine en voor de organisatie rondom de expositie.

Outdoor fitness Creil

Outdoor Fitness Creil bestaat uit 10 fitness toestellen die vlakbij de sportvelden in Creil zijn geplaatst. Er worden gratis trainingsbijeenkomsten georganiseerd en men kan via een informatiebord en app informatie over het gebruik opdoen. Het project draagt bij aan meer bewegen in de buitenlucht, maar ook worden jong en oud bij elkaar gebracht.

Slot Roggebot

Door Landgoed Roggebotstaete wordt Slot Roggebot gerealiseerd. Dit gebouw wordt geheel opgebouwd uit natuurlijke materialen. De bouw is een doel op zich, aangezien er via workshops 'duurzaam bouwen' veel ruimte is voor kennisontwikkeling. Slot Roggebot zal worden gebruikt als ontvangstruimte en

ontmoetingsplaats. Hiermee wordt het mogelijk om het huidige aanbod aan activiteiten zoals (natuur) excursies, educatie over eetbare natuur, re-integratie trajecten, verwerking van streekproducten, natuurbeleving en kleinschalige natuurfestivals te vergroten.

12 Kop van Noord-Holland

Foodfort Westoever

Fort Westoever stamt uit de tijd van Napoleon, is onderdeel van de Stelling van Den Helder en heeft een rijke historie. Een historie die nu wordt aangevuld met de ontwikkeling naar een echt FoodFort, compleet met museale functie en een stadskwekerij! Een prima aanvulling op het restaurant en de bierbrouwerij die al in het Fort gevestigd zijn. Fort Westoever wordt hiermee een echte hotspot in de Kop van Noord-Holland met een excellent aanbod aan verantwoorde, duurzame streekeigen voedselproducten en actieve op de regio en vrije tijd gerichte ontspanning gecombineerd met museale educatie. Deze activiteiten zijn aanvullend op elkaar en versterken elkaar. Hierbij staat de samenwerking (formeel vastgelegd in de Stichting FoodFort) tussen de initiatiefnemers garant voor een gezonde jaarronde exploitatie.

Huisduinen Ontzet

In Huisduinen, kern van de gemeente Den Helder, wordt de verbinding gelegd tussen twee objecten uit de rijke militaire geschiedenis rond Den Helder. Fort Kijkduin is onderdeel van de stelling van Den Helder en stamt uit de tijd van Napoleon, het Logementsgebouw, grotendeels een ruïne en ook wel het Casino genoemd, is onderdeel van de Atlantikwall uit WO2. Door ze samen te brengen in één interactieve verhaallijn, wordt de bezoeker uitgedaagd om beide locaties te bezoeken en te beleven. De toegankelijkheid van beide objecten wordt verbeterd en er wordt

geïnvesteed in het bouwen van een 'glazen schoenendoos' binnen in de ruïne van het logementsgebouw. Op deze wijze ontstaat een duidelijk contrast tussen oud en nieuw.

Werkleerbedrijf De Factorie

Werkleerbedrijf 'De Factorie' is een plek waar mensen, die door wat voor oorzaak dan ook een achterstand op de arbeidsmarkt en samenleving hebben opgelopen, les, onderricht en ondersteuning krijgen bij het leren van praktische vaardigheden door een groep gedreven, ervaren en enthousiaste senioren. De vaardigheden betreffen tuinonderhoud, tuininrichting, houtbewerking, boodschappen bezorgen, linnendienst, computerreparatie e.d. en deze diensten worden ingezet ten behoeve van thuiswonende ouderen die niet of in mindere mate in staat zijn om hiervoor zelf zorg te dragen. Op deze manier ontstaat er in de Kop van Noord-Holland een prachtig nieuw steunsysteem.

HIHAHUT, hoe een avontuurlijke vakantie kan bijdragen aan de circulaire economie

Hihahut wil op vernieuwende wijze, passend bij het gedachtengoed van de circulaire economie, avontuurlijke en gezonde vakanties aanbieden in Zuid-Holland in samenwerking met plaatselijke boeren en andere ondernemers. De recreatie is extensief. Er staan altijd hooguit een paar Hihahutten in een gemeente en maar één per locatie. Bijzonder, speciaal en uniek. Dit geldt voor zowel de hutten, de locaties als het arrangement. Back to basic, maar dan wel met het comfort van een hotelkamer. Reservering is altijd inclusief ontbijt en vervoer per tandem of boot.

De Hihahutten zijn speciaal ontworpen voor de landelijke omgeving waar ze komen te staan en zijn (vrijwel) zelfvoorzienend wat betreft stroom, sanitair en watervoorzieningen. Vanaf ontwerp tot gebruik en uiteindelijk ook aan het eind van hun levenscyclus passen de hutten volledig binnen de principes van de circulaire economie.

Bollenschuur 'De Hartebaan'

Bollenschuur 'De Hartebaan' is een initiatief om dit iconische monument in Hillegom in oude luister te herstellen en tegelijkertijd een nieuwe, economische bestemming te geven in de vorm van onder meer een Bed & Breakfast gelegenheid. De LAG daagde de initiatiefnemers Kees en Marieke van Kampen, uit om te onderzoeken in hoeverre zij bij de renovatie en het gebruik zoveel mogelijk de principes van de circulaire economie toe konden passen. Kees en Marieke pakten deze handschoen op en schreven een overtuigend plan, waarin verschillende elementen uit de circulaire economie worden toegepast. Hierbij valt te denken aan het hergebruik van materialen, het sluiten van kringlopen voor energie en water, de vermindering van afvalstromen en zelfs het gebruik van speciale verfsoorten met isolerende werking.

Zorgboerderij Swaenestejn

Swaenestejn VOF is een innovatief bedrijf dat in korte tijd heeft bewezen een meerwaarde te zijn voor kinderen en jongeren met een beperking. Zorgboerderij Swaenestejn verbindt deze kinderen en jongeren door het aanbieden van laagdrempelige activiteiten met succeservaring in een landelijke omgeving. Samen in beweging komen door met elkaar te sporten, klussen, koken, tuinieren en het aanbieden van educatieve activiteiten. Zoveel mogelijk jongeren een kans bieden hun talenten te ontdekken. Vorig jaar is in Hazerswoude een tweede locatie gerealiseerd. Samen met de locatie bij Zoetermeer wordt door zo'n 70 professionals aan meer dan 150 kinderen zeven dagen per week zorg op maat aangeboden.

Kaas Experience Center Bleskensgraaf

Zuivelcoöperatie Deltamilk kreeg midden in de zomer van 2018 het goede nieuws. De aanvraag van LEADER subsidie voor het Kaas Experience Center was goedgekeurd. De monumentale boerderij naast zuivelfabriek De Graafstroom in Bleskensgraaf wordt de komende jaren gerestaureerd en ingericht als bezoekerscentrum met alle informatie over boerderijen en kaas. Ook het erf rondom de boerderij wordt opnieuw ingericht met een moestuin, terras en speeltuin. De LEADER bijdrage wordt gebruikt voor het energie-neutraal maken van het bezoekerscentrum en het landschappelijk inrichten van de entree. Ook wordt er geïnvesteerd in eigentijdse informatie en educatie. Verder wordt er onderzocht of elektrisch vervoer van en naar het nieuwe experience center mogelijk is en er wordt actief deelgenomen aan de Groene Cirkel Kaas om de kaas zo duurzaam mogelijk te produceren.

Gemeenschapsboerderij Baron van Nagelhoeve

Melkveehouderij Baron van Nagelhoeve wordt getransformeerd naar een 'gemeenschapsboerderij', als broedplaats waar senioren en co-farmers een wezenlijk onderdeel van uitmaken. De co-farmers zetten er losse agrarische exploitaties op die het assortiment van de boerderij vergroten en verrijken. De senioren vinden er dagbesteding vanuit de gedachte dat het boerderijleven en de reuring ervan positief bijdragen aan hun welzijn. Samen werken ze straks aan een duurzame en eerlijke voedselketen die de omgeving voorziet van voedsel van dichtbij

Experiment oprichting ambachtsschool Vreeswijk

Dit project is een experiment om een moderne ambachtsschool op een bestaande historische scheepswerf te realiseren. Aan de hand van de bouw van een middeleeuwse stadskraan worden de mogelijkheden voor de ambachtsschool onderzocht. De bouw van de stadskraan biedt plaats aan 20 leerlingen die tijdens het project, gedurende 15 maanden werkervaring op doen, onder leiding van een gekwalificeerd leermeester.

De ambachtsschool wil een match maken tussen het tekort aan personeel in de ambachtelijke en technische vakken en de grote groep mensen die in het reguliere onderwijs niet tot z'n recht komt of die competenties, vaardigheden en kwalificaties mist om aan de slag te kunnen in een ambachtelijk vak. De ambachtsschool biedt hen een praktische opleiding

en werkervaring. Door het aanleren van vakvaardigheden en sociale vaardigheden, zoals arbeidsritme en collegialiteit, ontstaan nieuwe toekomstperspectieven en mogelijkheden op de arbeidsmarkt. Met dit project ontstaan er ook nieuwe samenwerkingsverbanden tussen oud en jong, opleiding en bedrijfsleven, cultuurhistorie en toerisme en tussen al deze terreinen van het openbare leven.

Kaaspakhuis Woerden

Met het project Kaasexperience is een unieke en inspirerende broedplaats gecreëerd in de vorm van een vernieuwende onderneming in een historisch pand. In deze onderneming kunnen studenten mee gaan lopen op diverse onderdelen zoals logistiek, productie, techniek, health, marketing & reclame en toerisme. Het Kaaspakhuis fungeert als opleidingslocatie maar ook als 'experience centre' waar bezoekers kaas kunnen proeven én beleven! De Kaasexperience is op 20 mei 2017 feestelijk geopend.

Warmteopslag in lege mestput

Het project "Warmteopslag in lege mestput" van B&B De Nachtdijk in Cothen betreft een haalbaarheidsstudie. Er wordt onderzocht hoe bij een gemeentelijk monument met behulp van een lege mestput warmte kan worden opgeslagen. Het streven is om met behulp van warmteopslag in de mestput en een combinatie van diverse beschikbare technieken een CO2 neutrale positie te bereiken. Er wordt door een expertteam onderzocht welke methode van warmteopslag het best toepasbaar is in de mestput. De vergaarde kennis zal worden gedeeld, zodat dit breder toe te passen is.

Waterfort

In het project "Waterfort: watereducatie op fort Lunet aan de Snel" van stichting Lunet aan de Snel in Schalkwijk wordt water-educatie aangeboden op een bijzondere en interactieve wijze. Het eiland van Schalkwijk is omgeven door water en geeft vele voorbeelden van verdediging tegen water, gebruik van water voor voedselproductie en drinkwater. In het project worden deze elementen op educatieve wijze verbonden, zichtbaar en tastbaar gemaakt in de vorm van excursies, fysieke modellen en demonstratie-installaties.

Vergroting attractiewaarde streekmuseum 'De Meestof' en 'streekproducten Tholen' in Sint Annaland

Door 'streekmuseum 'De Meestof' in Sint Annaland wordt een ontvangst- en presentatieruimte gerealiseerd in de vorm van een atrium met bijbehorende voorzieningen. Deze ruimte krijgt een publiek karakter en zal niet alleen ten dienste staan van bezoekers van het museum, de veiling en VVV maar ook voor lokale activiteiten, zoals braderie en verenigingsactiviteiten.

Speel- en belevingsbos Kamperland Eindeloois Eiland Noord-Beveland

Op Noord-Beveland wordt een speel- en belevingsbos gemaakt in het Spuibos van Kamperland. Het speel- en belevingsbos richt zich op gezondheid, bewegen en beleven voor jong en oud. In het bos komen o.a. een kabouterpad, een Peelanderroute, regenboogzones, dierenpeurtocht en trimtoestellen.

Wandelnetwerk Tholen Fase 2

De stichting Landschapsbeheer Zeeland realiseert een aaneengesloten Wandelnetwerk Tholen fase 2 van 150 kilometer. Er worden nieuwe wandelroutes aangelegd, bestaande trajecten –veelal niet bewegwijzerd- worden geactualiseerd, verbindingen worden gemaakt en opgenomen in het wandelnetwerk, passende plannen voor ommetjes worden gerealiseerd en routes worden aan elkaar gekoppeld. Door het realiseren van dit netwerk wordt een gebiedsdekkend wandelnetwerk op Tholen gerealiseerd.

Productie- en ontwikkelingscentrum voor kruidenproducten

In Groede wordt een kruidencentrum opgericht (teelt, ontwikkeling en verwerking) dat een rol gaat spelen als aanjager van een economische ontwikkeling van Zeeuws-Vlaanderen tot kruidenregio. Binnen het project worden er kruidenproducten ontwikkeld en geproduceerd op het gebied van gezondheid en welbevinden voor mens, dier en plant en kan er een nieuwe bedrijfskolom ontstaan. Na afloop van het project zullen de faciliteiten hiervoor blijvend ingezet kunnen worden.

Ontwikkeling van een educatief Voedselbos

In Graauw wordt een voedselbos aangelegd met als doel consumenten, leerlingen/studenten, collega-landbouwondernemers en organisaties inzicht te geven hoe in harmonie met de natuur lokaal voedsel geproduceerd kan worden op een manier die niet belastend is voor het milieu. Het project bestaat uit verschillende onderdelen: aanleg voedselbos, ontwikkeling van een multifunctionele ruimte ten behoeve van educatie en workshops, ontwikkeling van activiteiten met producten uit het voedselbos en de aanleg van een aantal ecologisch verantwoorde toeristische verblijfsvoorzieningen.

Zeeuwse Zilte Teelt 2.0

Met het optimaliseren van de huidige zilte teeltechnieken van traditionele en exclusieve gewassen kan Saeftinghe Zilt haar koppositie als pionier behouden en het bedrijf uit laten groeien tot een autoriteit op het gebied van zilte teelten en toepassingen. De bedrijfsactiviteiten leveren hoogwaardige kennis op die bijdragen aan de innovatiekracht en economische ontwikkeling van Zeeland en de problematiek rondom verzilting in Nederland en de rest van de wereld. LEADER wordt aangewend voor onderzoek naar de jaarrond teelt onder beschutte omstandigheden, teelt professioneel opzetten en kennis delen met relevante partijen in binnen- en buitenland. Aan de ene kant gaat het om reeds bestaande gewassen die op grotere schaal kansen bieden in verziltingsgevoelige gebieden (aardappelen) en aan de andere

kant om nieuwe gewassen die in een niche markt voorzien (zee groenten, zoals o.m. zeekool, zeevenkel, oesterblad, lamsoor en zeekraal). De nadruk ligt op de zee groenten. Daarnaast worden ook de traditionele gewassen getest/geteeld op zoute gronden, zoals de zilte aardappel.

Ecologische en educatieve tuinderij De Weitens

De Weitens in Valkenswaard heeft een groot gedeelte uitgeput maisland omgezet in een ecologische tuinderij met een educatie- en ontmoetingsruimte en theeterras en winkel.

De fruitboomgaard telt honderd appelbomen en vijftig peren- en pruimenbomen. Ook groeien er bessen, bramen en frambozen. Bezoekers kunnen er zelf fruit plukken. In de multifunctionele schuur worden groepen, bedrijven en scholieren ontvangen voor rondleidingen, workshops en lezingen over de tuinderij. Ook worden schoollessen gegeven over de producten en de manier van produceren in de ecologische tuinderij. Ecologisch tuinieren wordt zo beter zichtbaar en tastbaar.

Ut Bakkes (dorpswinkel)

Inwoners van het kleine dorp Maasband nemen het initiatief voor de realisatie van een ontmoetingspunt voor de bewoners, een wens die tot uiting kwam in het door de dorpsraad opgestelde Dorpsontwikkelingsplan. Daarvoor wordt een bestaand historisch bakhuis (bakkes) met aangrenzende schuur omgebouwd en ingericht als ontmoetingsplek en dorpswinkel, voornamelijk voor de verkoop van lokale producten. Ook passerende recreanten kunnen van de voorziening gebruik maken. Om een duurzame exploitatie mogelijk te maken hebben een aantal bewoners zich verenigd in een rechtspersoon (VOF) die deze taak op zich neemt. De landschappelijk inpassing krijgt de nodige aandacht, onder meer met het stimuleren van de aanplant van hoogstamfruitbomen, waarvan de oogst in het bakhuis tot fruitvlaaien verwerkt kan worden.

Sjweikeser Réngeloat, de trots van het dorp

Inwoners van het dorp Sweikhuizen, verenigd in de stichting Sjweikeser Rengeloat, werken aan de verbetering van het landschap door het aanplanten van nieuwe pruimenboomgaarden op de steile hellingen die het dorpje omringen. De daarvoor

gebruikte pruimensoort is de Sjweikeser Rengeloat. Dit pruimenras van lokale oorsprong heeft unieke eigenschappen, is aan de historie van het dorp verbonden en leent zich voor kleinschalige ontwikkeling van specifieke streekproducten. Lokale betrokkenheid, cultuurhistorie en versterking van landschap en recreatiemogelijkheden gaan bij dit project hand in hand. Naast het aanplanten van pruimenbomen wordt ook een grote graft (begroeide steilrand) op de helling in oude glorie hersteld. Verder wordt gewerkt aan verbetering van de mogelijkheden voor afzet en verwerking van de pruimenoogst door de ontwikkeling van streekproducten.

Coöperatieve winkel Gedeelde Weelde

De Coöperatie Gedeelde Weelde realiseerde in 2017 de eerste coöperatieve voedings- en levensmiddelenwinkel in Maastricht. De winkel kent een volledig assortiment voor dagelijkse boodschappen. Consumenten, producenten en winkeliers zijn samen eigenaar van de winkel en bepalen samen wat er in de schappen ligt en waar en hoe dat geproduceerd is. Uitgangspunten zijn dat alle producten met respect voor de omgeving (milieu, natuur, landschap) zijn geteeld en dat er sprake is van faire prijzen. Waar mogelijk worden producten betrokken bij landbouwondernemers en andere producenten op het omliggende platteland van de Zuid-Limburg. De coöperatie wil nadrukkelijk burgers en boeren direct met elkaar in verbinding brengen. Daarvoor organiseert zij

naast het winkelbedrijf ook activiteiten als discussie- en themabijeenkomsten, excursies naar boerderijen, eettafels en kookworkshops.

Europees Landbouwfonds
voor Plattelandsontwikkeling:
Europa investeert in zijn platteland

Redactieadres:
Regiebureau POP
Postbus 2755
3500 GT Utrecht
Regiebureau@rb.agro.nl

www.netwerkplatteland.nl